

Antiken

HOMEROS (700-TALET F.KR.)

Vid Medelhavets östra strand låg en gång Troja, den rika handelstaden. Konkurrenterna såg med avund på staden och flera gånger lades den i ruiner av grekiska härar. Kring dessa krigståg spanns med tiden många sagor. Grekiska sångare och underhållare broderade ut händelserna och drog in sina mest berömda hjältar och gudar i historierna. Och allt berättades muntligt vidare under generationer. Någon gång på 700-talet f. Kr. fördes alla sagorna samman, tuktades i enhetlig versform och infogades i en helhet som var komponerad på det mest raffinerade sätt. Resultatet blev världslitteraturens mest lästa och omtalade diktverk: *Iliaden* och *Odysseen*.

Åran av verken tillkommer Homeros. Vem eller vilka som döljer sig bakom namnet vet vi inte säkert, men det nämns med vördnad redan under antiken. Och Västerlandets beundran av verken har stått sig av goda skäl. *Iliadens* skildringar av strider och krigare, människor och gudar har både bredd och kraft nog att fånga också vår tids bortskämda läsare. I ännu högre grad gäller detta *Odysseéns* berättelse om hjälten som trött på blod och bragder bara längtar till hus och hustru, barn och brasvärme.

Iliaden

Hektor och Andromakhe

Krig har utbrutit mellan greker och trojaner. I tio år har en grekisk här under kung Agamemnon belägrat Troja utan att lyckas erövra staden. Grekernas främste hjälte är halvguden Akilles medan försvaret av Troja leds av kung Priamos son Hektor. Denne är visserligen en stor krigare men bara en vanlig, dödlig människa.

En dag får Akilles veta att bäste vännen och vapenbrodern Patroklos stupat för Hektors svärd. Akilles vrede vaknar och han svär att ta en blodig hämnd. Ryktet om detta når trojanerna och Hektor förstår att alla väntar sig att han skall stoppa Akilles. Hektor anar att detta kommer att bli hans sista strid och söker upp sin maka Andromakhe och deras lille son.

Henne mötte han nu, och med henne var amman som bar i famnen det intet anande barnet, den älskade sonen, Hektors son – så vacker som en strålände stjärna. Hektor gav honom namnet Skamandrios, medan de andra kallade honom Astyanax – Stadens Herre – då Hektor ensam var Ilions värn. Han såg med ett leende tyst på barnet. Andromakhe gick honom nära, tryckte hans hand och tog till orda, talade till sin make och sade:

”Hektor, ditt mod tar livet av mig! Du visar ju ingen misskund varken med ditt späda barn eller mig, som snart skall bli din änka. Snart skall argiverna ta ditt liv när de alla kastar sig över dig. Jag kunde lika gärna låta mig slukas av jorden om jag förlorar dig – ty för mig kommer ingen glädje att finnas om du har gått ditt öde till mötes, endast sorgen! Jag har ju varken far eller mor. (- - -) Bröder hade jag sju i huset. Alla gick en och samma dag till de dödas rike, samtliga dräpta av den snabbe Akhilleus, där de gick i vall med de vita fåren och korna. Och min mor, som var drottning i det skogiga Plakos, förde han hit tillsammans med allt det övriga bytet. Henne gav han fri emot en omätlig lösen, men i sin faders hus blev hon dräpt av Artemis’ pilar.
”Hektor, du är för mig både fader, moder och bröder!
Du är min härlige make! Förbarma dig. Stanna på muren!
Gör inte honom faderlös eller mig till din änka!”

(- - -)

Hektor med den glänsande hjälmen svarade henne:
”Hustru, detta bekymrar ju också mig. Men jag skulle blygas förfärligt för Trojas män och kvinnor med långa mantlar, om som en feg jag höll mig borta från striden, vilket jag inte är hägad till heller. Jag har fått lära mig att alltid kämpa i trojanernas främsta linje och värja min faders rykte såväl som mitt eget.

Ändå vet jag väl en sak i själen och hjärtat:
en gång kommer den dag då det heliga Ilion faller, Priamos själv och hans stad, den lansstrid frejdade kungens. Men vad folket i Troja senare kommer att lida, det bekymrar mig inte – vare sig Hekabes öde eller kung Priamos’, eller mina många och ädla bröders, som skall falla under fiendens händer – lika mycket som ditt, när en bronsbepansrad akhajer leder dig gråtande bort och berövar dig frihetens dagar. Förd till Argos skall du gå vid en främmande vävstol eller hämta vatten från Hypereias källa eller Messéis’, mycket emot din vilja, men tvungen. Då skall man säga när man ser dig fällande tårar:
’Hon var Hektors hustru – hans, som var bland de främsta

Ilion annat namn för Troja
argiver, akhajer grekiska stammar
Artemis jaktens gudinna, tvillingsyster till Apollon
Priamos och Hekabe Hektors föräldrar
Argos grekisk stad

av trojanernas kämpar i striden vid Ilions murar.⁷
Så skall man säga, och orden skall förnya din smärta,
saknaden efter din man, som avvärjde trældomens dagar.
Måtte jag unnas att dö och må jorden dölja mig innan
jag kan höra ditt skrik då du blir bortförd som fånge!"

När han talat sträckte sig den lysande Hektor
efter sin son, som skrek och kröp ihop i sin ammas
famn, förfärad vid faderns anblick, skrämmd av den blanka
bronsen och av den väldiga tagelbusken på hjälmen
när han såg den vaja hotfullt överst på kammen –
vilket lockade fram ett leende hos hans föräldrar.

Hektor lyfte genast av sig hjälmen och satte
ned den på marken i all dess glans, tog sonen i famnen,
kysste honom ömt och gungade honom på armen,
i det han bad en bön till Zeus och övriga gudar:
"Zeus och ni andra gudar! Giv att denne min son må
lysa genom sitt mod och sin styrka så som jag själv bland
troerna, att han må härska med makt som Ilions konung,
och det må heta bland folk: 'Han är mycket bättre än fadern!'
när han kommer från kriget med blodbestänkta troféer
från en ovän han dräpt och gläder sin moder i hjärtat!"

Sa han, och lade sonen i sin älskade hustrus
armar. Modern slöt sitt barn till den doftande barmen,
leende genom tårar. Han såg det, och gripen av ömkan
räckte han ut sin hand och smekte henne och sade:
"Älskade vän, var inte så in i själen bedrövad!
Ingen kommer att sända mig i förtid till Hades.
Men jag menar att ingen mänska kan undfly sitt öde
när han nu kommit till världen, vare han feg eller tapper.
Gå nu tillbaka hem och ägna dig åt dina sysslor,
åt din vävstol och slända, och sätt dina tjänande kvinnor
till deras värv! Vi får låta kriget bli karlarnas göra,
alla deras som föddes i Troja – och mitt framför andra!"

Sade Hektor och satte hjälmen med buske av tagel
på sitt huvud. Hans hustru styrde stegen mot hemmet
under strömmande tårar och såg sig ofta tillbaka.
Snart var hon framme vid den mannamördande Hektors
väl inrättade boning. Hon mötte därinne en hop av
tjänstekvinnor och rörde dem alla till klagan och tårar:
fastän Hektor levde begrät de honom där hemma –
ingen vågade tro att han skulle komma tillbaka
ännu en gång från kriget och undgå akhajernas händer.

Hades underjorden

(- - -)

Obs: stavningen av de antika namnen växlar.

Ur 6:e sången.

Till svenska av TORD BÄCKSTRÖM